

УДК 947.7 (092)
ББК 63.3 (4Укр)

Василь Деревінський

РЕОРГАНІЗАЦІЯ В.ЧОРНОВОЛОМ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРЕСОВОЇ СЛУЖБИ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто заходи В.Чорновола щодо розбудови пресово-інформаційної мережі НРУ. Розкрито, як розпочинала створюватися рухівська інформаційна служба, які проблеми не вдалося подолати попередньому керівництву НРУ на момент приходу В.Чорновола до співголозування Рухом. Подано особливості активізації діяльності інформаційної служби, а згодом пресового бюро Рух-прес В.Чорноволом, про утворення рухівських газет і про вплив і значення Рух-преси для НРУ як політичної партії.

Ключові слова: В.Чорновіл, Народний рух України, Рух, преса.

Засоби масової інформації як важливе джерело отримання новин суспільством та засіб контролю за діями влади виконують значну роль у діяльності політичних організацій. На них покладається завдання доносити до громадян інформацію про ідеї та акції зазначених об'єднань, здійснювати аналіз діяльності влади. Тому створення дієвої прес-служби є конче необхідним для партій і громадсько-політичних організацій. Проводилася робота з розбудови такої структури і під час становлення Народного руху України. Ураховуючи, що на той час проти Руху велася потужна інформаційна війна з боку провладних ЗМІ, для нього нагальною була потреба оперативно налагодити інформаційно-видавничу діяльність. Надалі, уже в час відновлення незалежності України, Рух як політична партія також потребував злагодженої й ефективної роботи власної інформаційної служби.

Зважаючи на вагоме значення прес-служби в діяльності НРУ, питання створення й роботи цієї рухівської структури потребує належного дослідження та висвітлення. Актуалізує його й відсутність праць, у яких воно було б ґрунтовно розглянуте. Сьогодні є лише поодинокі публікації, у яких аналізуються окремі рухівські пресові видання [19]. Опубліковано дослідження про одну з найчитабельніших і найбільших за накладом рухівських видань – газету рівненського НРУ “Волинь” [22]. Роботу рухівського інформаційно-видавничого відділу оглядово висвітлено в книгах, де розглядається історія НРУ [13]. Відсутнім є також дослідження, які б подавали роботу В.Чорновола з реорганізації інформаційної мережі НРУ. Вийшла друком лише книга, що містить його матеріали як шеф-редактора газети “Час/Time” [21].

Керуючись необхідністю здійснити висвітлення праці В.Чорновола щодо налагодження системної й результативної діяльності прес-служби Руху, і написана ця стаття, у якій ідеться як про особливості утворення рухівської інформаційної служби, так і про заходи В.Чорновола з її вдосконалення.

Очолити у 1992 р. Народний рух України, В.Чорновіл продовжив роботу з розбудови рухівської інформаційної служби. Саме цьому відділу, з-поміж інших відділів центрального апарату (Секретаріату) НРУ, він надавав особливого значення, вважаючи його ефективну роботу запорукою міцності, чисельності й дієвості Руху, а також його здатності здійснювати організований, системний і цілеспрямований вплив на світогляд суспільства. Тому значну увагу звернув на вдосконалення взаємообміну інформації в середині організації, посилення співпраці зі ЗМІ, розвиток рухівської преси. Діяльність Чорновола в цьому напрямі базувалася на суттєвих здобутках попереднього періоду існування Руху, який упродовж 1989–1991 рр. активно утверджував свою нішу в інформаційному просторі країни.

На першому засіданні Секретаріату НРУ у вересні 1989 р. був утворений інформаційний центр, який очолила М.Куземко, далі Ю.Луканов, а згодом В.Лінчевський [14, с.45]. В інформаційний центр входили відділ інформації, відділ перекладів, бібліотека-

архів “Вісника Руху”, інформаційне агентство Рухінформ (згодом Рух-прес) та відділ розповсюдження друкованої продукції [20, с.6]. Невдовзі інформагентство Рух-прес започаткувало випуск прес-релізів про події в організації та країні, які з липня 1990 р. виходили п’ять разів на тиждень й надсилались у різноманітні газети, журнали, на радіо та телебачення не лише України, але й закордону.

На вересневому установчому з’їзді Руху 1989 р. було ухвалено рішення про створення всеукраїнської газети НРУ – “Народної газети” та обрано її редактора, яким став А.Шевченко [20, с.305, 414]. Планувалося, що газета виходитиме двічі на місяць, а згодом стане тижневиком. Однак влада внесла свої корективи в її видання, через що у 1990 р. вийшло лише вісім її випусків. І лише в другій половині 1991 р. газета стала більш-менш стабільно друкуватися раз на тиждень. 1991 р. наклад газети нараховував понад 90 тис. примірників [4].

Одночасно з роботою над створенням офіціозу Руху засновувались інші центральні рухівські видання, які були покликані доносити до широкої громадськості мету, програмні засади й позицію Руху щодо різних питань і проблем суспільного життя [7]. Так, у 1989–1990 рр. було створено інформаційний бюлетень “Вісника Руху”, інформаційно-публіцистичний бюлетень “Оглядач”, газету “Експрес-новини”, часописи “Світ” та “Огляд подій”. У період між установчим з’їздом та Другим збором НРУ інформаційний центр видав шість номерів “Вісника Руху”, шістнадцять номерів “Оглядача”, сорок номерів газети “Експрес-новини” та шістдесят номерів прес-релізів [14, с.45].

Розпочали випуск пресових органів низові осередки Руху. У різних регіонах України крайові, районні, міські, міськрайонні організації та навіть окремі осередки на підприємствах чи навчальних закладах публікували часописи, вісники, бюлетені, інформаційні листки. Зокрема, виходили такі видання: газета харківського Руху “Вісті”, львівського – “Віче”, херсонського – “Голос Таврії”, кременчуцького – “Гомін”, одеського – “Демократичний вибір”, Івано-Франківського – “Галичина”, київського – “За київським часом”, сіверськодонецького – “Наш Рух”, хустського – “Нова свобода”, нікопольського – “Рух”, миколаївського “Чорноморія” та ін. Загалом у 1989–1991 рр. в Україні за нестаточними даними виходило понад 80 рухівських пресових видань [18].

Попри здобутий позитивний результат інформаційна служба Руху до 1992 р. не змогла подолати ряд проблем. Не вдалося за перший період свого існування створити єдину комп’ютерну інформаційно-видавничу мережу, не у всіх крайових, міських, районних, міськрайонних організаціях були дієві чи взагалі призначені інформкореспонденти, не забезпечувалося регулярне надходження інформації з низових осередків до інформаційного відділу Секретаріату НРУ. Відповідно, повідомлення, які з’являлися в центральній рухівській пресі, рідко висвітлювали події районного масштабу, а про села й підприємства згадувалося хіба із приводу страйку чи мітингу. Актуальна й корисна інформація для різних територіальних організацій НРУ, що з’являлася на сторінках місцевих рухівських газет, не завжди передруковувалась в інших виданнях рухівських осередків. Систематично підготовлені дайджести закордонної преси про Рух та Україну, які готував представник української діаспори із США І.Лозовий, не виходили поза межі керівництва Руху й навіть не потрапляли на шпальти “Народної газети”, не говорячи про ширше їхнє використання [17, с.42]. Суттєво впливала на поінформованість членства Руху й суспільства відсутність в організації читабельної всеукраїнської інформаційно-аналітичної газети, якою не змогла стати “Народна газета”.

Невипадково тодішній голова НРУ І.Драч у своїх статтях і виступі на Третньому зборі НРУ на початку 1992 р. зазначав, що в ході розгортання політичних подій мало зверталось уваги на розбудову преси Руху. Тому, на його думку, “багато наших втрат походить через те, що Рух не міг досі протиставити могутній інформаційній машині своїх ідейних супротивників у середині України і за її кордонами широко розгалужену, різноманітну пресу, залишався «без язика». Зараз подібне становище є вже нестерпним

і загрозовим” [17, с.27]. Означене вказує, що в питанні створення дієвої рухівської інформаційної мережі проявлялась інертність чи необізнаність (нехтування, нерозуміння) щодо важливості її витворення в редакторів видань НРУ, очільників інформаційного відділу, центрального й регіонального керівництва організації.

Вирішувати наявні проблеми інформаційного забезпечення НРУ довелося В.Чорноволу, який на початку 1992 р. став співголовою, а наприкінці 1992 р. одноосібним головою рухівської організації. Поступово перебираючи контроль над організацією й уникаючи в особливості її функціонування, він поставив перед апаратом організації завдання зібрати дані стосовно становища рухівської преси [1]. На четвертих зборах НРУ в грудні 1992 р. було ухвалено рішення створити потужну мережу рухівської преси, насамперед регіональної. Для цього В.Чорновіл хотів зберегти існуючі видання й утворити нові. Так, центральний провід НРУ надав фінансову підтримку та звертався за фінансовою допомогою до Кабінету Міністрів України для рухівської газети Закарпатської області – “Карпатська Україна” [11]. З ініціативи й за підтримки Руху розпочали видавати газету в Криму – “Кримський вісник” [2]. 1992 р. у Донецьку налагодили видання рухівської газети “Східний часопис”.

Спрямовувалась увага на покращення роботи не лише друкованих видань Руху. Відділ інформації розпочав випуск і розповсюдження аудіокасет з матеріалами, які доносили до слухачів точку зору представників НРУ та інших демократичних сил про різні проблеми політичного життя України.

На інтенсивність реорганізації рухівської інформаційної мережі суттєво вплинула економічна криза, що призвела до зменшення накладу рухівських газет, значна частина з яких узагалі припинила існувати. Без елементарних можливостей, таких як приміщення або техніка, часто розмножені на простому ксероксі за домовленістю й на підставі особистих знайомств, ці видання не справилися з підвищенням цін і новими економічними умовами. Ще до цього часу припинили друкуватися видання Секретаріату Руху, за винятком прес-релізів Рух-пресу.

Крім рухівських видань, у 1992 р. різко знизилися тиражі в усіх українських періодичних виданнях. Усі вони потерпали від високих податків і відрахувань, надто високих цін на папір і поліграфічних матеріалів та послуг, особливо значною була плата за послуги перевезення й пошти.

Економічна криза була не єдиною завадою для реалізації намірів В.Чорновола щодо розбудови рухівської інформаційної мережі. Негативно позначилися на його планах внутрішньоорганізаційні проблеми, пов’язані з відходом попереднього керівництва організації з Руху разом зі своїми прихильниками. Це вилилося в розколи й конфліктні ситуації в окремих регіональних організаціях, а також виведення з рахунка НРУ значної суми коштів, зібраних діаспорою.

Несприятливі обставини загальмували становлення системної діяльності рухівської інформаційної структури. Утім, праця щодо її створення не призупинялася. В.Чорновіл звернув увагу на нормалізацію роботи цієї рухівської пресової агенції. Для ефективного здійснення її діяльності було визначено функції та напрями роботи Рух-пресу. Перед інформаційною службою ставилося завдання забезпечувати оперативне збирання, опрацювання й розповсюдження інформації про діяльність Руху, фракції НРУ у Верховній Раді України та про події в Україні й за її межами, пропагувати ідеї державної незалежності, демократії та реформ. Зокрема, поширювати документи Руху та його фракції в засобах масової інформації; надавати ЗМІ матеріали, які висвітлюють діяльність НРУ; обмінюватись інформацією з регіональними організаціями Руху; випускати інформаційно-аналітичні видання; надавати регіональним організаціям Руху методичну допомогу у створенні інформаційних служб. Із часом штат працівників Рух-пресу нараховував дев’ять осіб: керівник пресового бюро, редактор – заступник керів-

ника бюро, чотири кореспонденти, відповідальний за випуск бюлетеня “Вісник Руху” та двоє секретарів-референтів.

З обранням В.Чорновола співголовою НРУ керівником інформаційного відділу на Центральному проводі Руху 3 квітня 1992 р. затвердили Ю.Луканова [9]. Згодом відділ очолювали Д.Пономарчук, О.Дишлевий, Т.Захарчук. Під час проведення у квітні 1994 р. структурної реорганізації апарату Центрального проводу НРУ, у зв’язку з прийняттям змін до Статуту Руху, відбулося перейменування посади керівника інформаційного відділу, як і самого відділу. Відтоді інформаційна служба Руху отримала назву: пресове бюро Рух-прес [10]. У ній працювали: В.Власенко, О.Дашковський, Г.Харчук, Т.Шамайда, А.Педоряка, Ю.Шабанова, І.Жолобович, О.Борисович, В.Лазарев, Н.Харчук, Т.Любченко, О.Майстренко, І.Яросевич та ін.

Пресова агенція Руху налагодила випуск щоденних інформаційних прес-релізів Рух-пресу українською мовою та Rukh-Fax – англійською. Зібрані повідомлення друкувалися у вигляді новин у прес-релізі обсягом 1–2 сторінки формату А4. У них містилась інформація про політичні події в країні, діяльність НРУ, ставлення лідерів Руху та представників національно-демократичних організацій до найважливіших подій політичного життя країни.

Завдяки налагодженому зв’язку україномовні та англійськомовні випуски Рух-пресу щоденно одержували понад вісімдесят видань, інформаційних агенцій, теле- й радіостанцій в Україні та за кордоном, а також усі іноземні дипломатичні представництва в Україні [8]. Згодом двічі на місяць готувався й розсилався електронною поштою до 120 установ та осіб за кордоном англійськомовний Бюлетень Руху (The Rukh Insider) [16, с.19]. З вересня 1992 р. започатковано випуск регулярних збірників матеріалів – тижневий випуск “Рух-прес”. До них, крім найважливіших повідомлень щоденних інформаційних бюлетенів, включалися аналітичні статті, огляди, репортажі, актуальні інтерв’ю. Щотижневий “Рух-прес” обсягом у декілька сторінок розповсюджувався поштою до редакцій більш як 600 українських видань загальноукраїнського, обласного та районного рівнів. З вересня 1993 р. щотижневі випуски також почали надсилати, крім крайових, ще й районним організаціям Руху [6].

Важливе значення для існування організації мало започаткування з 1995 р. пресовим бюро випуску 16–24-сторінкового інформаційно-аналітичного бюлетеня “Вісник Руху”, який регулярно подавав поточну робочу інформацію організації для зацікавленого кола осіб. Необхідність такого видання, яке об’єктивно й лаконічно доносило до низових ланок організації ту інформацію, яка була потрібна їм в організаційній, агітаційній, просвітницькій, виборчій та іншій політичній роботі, було досить доречним. Неодноразово “Вісник Руху” виходив у форматі спеціальних випусків, що містили важливу для членів організації інформацію з певної тематики. Так, спецвипусками вийшли “Ідеологічні засади НРУ”, “НРУ в документах 1994–1995 рр”, “Справа Михайла Бойчишина” та ін.

Рух-прес також готував телематеріали про діяльність Руху. Вони мали форму коротких телерепортажів про різні події. Інформація Рух-пресу подавалася у випусках теле- і радіоновин, регулярно з’являлася в багатьох загальноукраїнських і регіональних виданнях, транслювалася в електронній газеті “Все – всім”.

Із причин суто політичних нерідко інформація Рух-пресу блокувалася в системі Укртелерадіокомпанії та ігнорувалася багатьма виданнями, що дотувалися державою. Зокрема, у 1993 р. прес-служба Президента України демонстративно відмовилася від контактів із відділом інформації Секретаріату НРУ, твердячи, що Рух-прес не існує.

Рух-прес виступав організатором проведення прес-конференцій за участю керівників чи уповноважених осіб Руху або інших політичних та громадських діячів. Прес-конференції влаштовувалися, як правило, для встановлення тіснішого контакту преси з Рухом і його діячами, виголошення заяв НРУ, оперативного висвітлення позиції органі-

зації стосовно певних поточних подій, питань державотворення тощо. Працівники Рух-пресу забезпечували роботу прес-центру під час з'їздів НРУ чи інших важливих зборів, розповсюджували матеріали форумів НРУ та інформацію про їхній перебіг і рішення. Кореспонденти прес-бюро відвідували прес-конференції, брифінги, інші заходи за участю преси.

Налагоджена з ініціативи й за активного сприяння співголови, а згодом Голови НРУ В.Чорновола робота інформаційної служби Руху дозволяє твердити, що жодна тодішня партія чи громадська організація в Україні не мала такої дієвої прес-служби. Фактично, відділ одночасно працював у режимі інформаційної агенції й постійно діючого прес-центру. Результативна робота здійснювалася всупереч відсутності належного технічного забезпечення Рух-пресу, майже постійному браку кадрів, з огляду на недостатньо стабільне фінансове становище НРУ, низьку заробітну плату працівників прес-бюро порівняно з платнею інших столичних журналістів.

Незважаючи на труднощі, було налагоджено надходження інформації з урядових, громадських, дипломатичних кіл, а також з різних областей України. Багато кваліфікованих журналістів співпрацювало з пресовою службою НРУ на громадських засадах, роблячи вагомий внесок у справу інформування громадськості про дійсний стан речей у країні.

Наявними були певні недоліки в діяльності Рух-пресу, викликані фінансовими, технічними, кадровими проблемами. Фіксувалося нерегулярне надходження щоденних і тижневих матеріалів Рух-прес до крайових організацій і рухівських видань; через відсутність у прес-бюро копіювальної техніки призупинялося розвезення й розсилання поштою зазначених матеріалів; нерегулярно влаштовувалися прес-конференції; існували проблеми в обміні інформацією між пресовою службою та фракцією НРУ в парламенті тощо. Актуальним для Руху в цілому і для Рух-пресу зокрема залишалося питання про створення дієвої кореспондентської мережі в областях шляхом запровадження посади прес-секретарів або відповідальних за зв'язки із пресою в крайових організаціях. Керівники місцевих організацій не завжди надавали належну увагу в підтриманні зв'язків із пресовим бюро, тож і призначені особи могли не справлятися з покладеними на них обов'язками. На шостих зборах НРУ заступник голови організації О.Бондаренко констатувала, що оперативно надають повідомлення до Рух-пресу лише з Луганської, Кримської, Полтавської, Миколаївської, Чернігівської, Черкаської, Запорізької крайових організацій [16, с.36]. Хоча для підтримання взаємообміну інформацією між центральним керівництвом Руху й місцевими організаціями на 1995 р. був налагоджений поштовий, факсовий і модемний зв'язок, який надалі модернізувався. Зокрема, з-поміж інших структур рухівського центрального апарату першим забезпечили електронною локальною мережею та виходом до всесвітньої мережі Інтернет саме пресове бюро Рух-прес.

1995 року В.Чорновіл заявив, що поставлене на четвертих великих зборах Руху важливе завдання зі створення мережі рухівської преси виконано. “Нині можна сказати, – зазначав він, – що така мережа створена і діє, хоч і не ідеально – через фінансові труднощі” [16, с.18]. Зменшення кількості рухівських видань удалося зупинити й створити нові. На 1993 р. у Русі існувало 25 видань, а 1995 р. було вже 37 обласних, міських і районних газет. Лише в 1995 р. створено обласні газети “Наше слово” (Суми), “Нова доба” (Харків), “Наш край” (Херсон), “Рух” (Одеса), “Джерело Руху” (Хмельницький), “Нова Буковинська газета” (Чернівці). Шість газет зареєстровано на Черкащині, три нові районні газети з'явилися в Хмельницькій області. Створено газети в Носівці й Ічні Чернігівської області, також виходили газети районних організацій Руху в Чернівецькій, Одеській, Київській, Миколаївській, Львівській та інших областях. Випуск інформаційних бюлетенів налагодили Запорізька, Київська, Полтавська крайові організації НРУ [16, с.35]. Удалося В.Чорноволу заснувати 1994 р. прорухівську газету “Час–

Time”, яка виконувала фактично роль офіціозу НРУ, зважаючи на те, що редакція “Народної газети” разом із попереднім керівництвом Руху відійшла від організації.

Загальний наклад газет, засновниками чи співзасновниками яких були місцеві організації Руху, 1995 р. становив 500 тисяч примірників [16, с.18]. З листа голови НРУ до глави Адміністрації Президента України Д.Табачника випливало, що в 1996 р. НРУ вже мав “загалом по країні понад 40 власних газет та журналів загальним тиражем більше 700 тисяч примірників” [5].

Найбільший наклад серед усіх рухівських видань мала газета “Волинь” (Рівне) – близько 70 тисяч примірників, що організаційно й фінансово цілком забезпечувався місцевою крайовою організацією. Миколаївський “Український південь” розходився тиражем у 22 тисячі примірників. Серед інших регіональних видань найбільші наклади мали: “Сіверщина” (Чернігів), “Народна справа” (Волинь), “Думка” (Кіровоград), “Східний часопис” (Донеччина), “Карпатський голос” (Закарпаття), тернопільське “Тернове поле”, житомирське “Віче”, староконстантинівський “Голос громади”. Одна з найпопулярніших рухівських видань – чернігівська “Сіверщина” – була відзначена премією фонду “Відродження” за краще висвітлення економічних проблем, а згадувана вже газета “Український південь” перемогла у всеукраїнському конкурсі, проведеному міжнародним фондом “Євразія” поміж пресовими виданнями [12].

Рухівські видання на сході й півдні України практично були єдиним джерелом об’єктивної інформації, пропагандистом державницької думки, єдиним рупором національно-демократичних сил. Далеко не завжди ці газети мали чіткі критерії формування власної ідеологічної позиції, не завжди відповідали рівню професійної газети, подекуди нагадуючи бойовий листок, не вміли зацікавлювати читачів. Реально авторитетними, популярними ставали ті газети, які володіли засобами переконання, уміли аргументувати свою позицію, донести свою думку в такій формі, яка б імпонувала читачеві.

Щоб допомогти газетам краще працювати з ініціативи керівництва Руху, проводилися різноманітні навчально-методичні заходи з працівниками регіональних рухівських видань. Для підтримки демократичної й рухівської преси В.Чорновіл провів заходи зі створення координаційного об’єднання зазначених видань – Асоціації регіональної демократичної преси України. На установчих зборах Асоціації були присутніми редактори обласних і районних газет, засновниками яких був НРУ, “Просвіта”, інші партії та громадські організації.

Засновники Асоціації вважали, що це утворення стане першим кроком у розбудові потужної ефективно діючої мережі демократичної преси, сприятиме вирішенню фінансових проблем регіональних видань, забезпечить українським реформаторам високі результати на майбутніх виборах.

Отож, попри сподівання, Асоціація не принесла очікуваного результату. Уже перші критичні зауваження щодо Асоціації висловили делегати шостих великих зборів НРУ. Асоціацію вважали малодієвою, такою, що недостатньо допомагає демократичним виданням у регіонах [16, с.75, 152]. В.Чорновіл з розумінням поставився до таких критичних висловлювань, зазначивши, що керівництво Руху добре усвідомлює необхідність надання допомоги демократичній і рухівській пресі в Україні, для цього запропоновано механізм вирішення цього питання шляхом створення Асоціації. “На жаль, – зазначив він, – поки що це до логічного кінця не доведено, не завершено, тут необхідний час, аби людей переконати в необхідності вирішення цього питання” [16, с.31]. Крім часу, рівень підтримки НРУ регіональної преси залежав ще від наявності в партії необхідних фінансів. Витрати на видання газет, що увійшли до Асоціації регіональної демократичної преси України, були досить суттєвими. Так, місячні витрати становили 36 555 кг паперу та 30 417 грн на поліграфічні послуги, за рік потрібно було 396 980 кг паперу й 365 004 грн на поліграфію [3].

Професійні вміння журналіста допомогли В.Черноволу на посаді голови НРУ реорганізувати роботу інформаційної служби організації. Незважаючи на те, що не завжди вчасно вдавалося втілювати проекти, доводилося долати різноманітні труднощі, передусім фінансові й кадрові, діяльність Рух-пресу активізувалась і систематизувалась, що було немаловажним для ефективної діяльності НРУ, зростання його авторитету всередині країни й на міжнародній арені. Важливе значення як для Руху, так і для пропаганди й утвердження державницьких ідей мало розгортання рухівської мережі друкованих засобів масової інформації, пресові видання якої існували й на обласному, і на районному рівнях.

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 270, оп. 1, спр. 143, арк. 55.
2. Там само, спр. 146, арк. 17А.
3. Витрати на видання газет, що ввійшли до Асоціації регіональної демократичної преси України // Архів НРУ.
4. Засідання Координаційної ради 2–3 лютого 1991 // Там само; Народна газета. – 1991. – № 4. – Червень.
5. Лист до глави Адміністрації Президента України Д. Табачника від голови НРУ В. Черновола // Архів НРУ.
6. Лист до голів районних організацій НРУ в. о. керівника організаційного відділу О. Лелюх і редактора інформаційного відділу О. Дишлевого від 30 вересня 1993 р. // Там само.
7. Положення про видання НРУ від 19 лютого 1991 р. // Там само.
8. Пономарчук Д. Звіт про роботу інформаційного відділу Секретаріату Руху за 1993 р. // Там само.
9. Ухвала Центрального проводу НРУ “Про особовий склад апарату Великої ради НРУ” від 3 квітня 1992 р. // Там само.
10. Ухвала Центрального проводу НРУ “Про структурну реорганізацію апарату Центрального проводу НРУ” від 25 квітня 1994 р. // Там само.
11. Ухвала центрального проводу про фінансову підтримку газети “Карпатська Україна” від 17 липня 1992 р. // Там само; Лист до прем'єр-міністра України В. П. Фокіна від центрального проводу НРУ від 20 липня 1992 р. // Там само.
12. “Південний” стиль Руху // Час–Тіме. – 1997. – 29 верес. – 1 жовт.
13. Гарань О. В. Убити дракона : 3 історії Руху та нових партій України / О. В. Гарань. – К. : Либідь, 1993. – 198 с.; Ковтун В. Г. Історія Народного Руху України / В. Г. Ковтун. – 2-ге вид., доповн. – К. : Факт, 1999. – 408 с.
14. Горинь М. Про роботу Секретаріату Руху / М. Горинь // Вісник Руху. – 1990. – Ч. 7. – Листопад. – С. 44–47.
15. Інформація про друге засідання Секретаріату Руху // Вісник Руху. – 1989. – № 10. – С. 6.
16. Народний Рух України. VI Всеукраїнські Збори Народного Руху України, 15–17 груд. 1996 р. : Стенографічний звіт. – К., 1996. – 272 с.
17. Народний Рух України. III Всеукраїнські Збори Народного Руху України, 28 лют. – 1 берез. 1992 р. : Стенографічний звіт. – К., 1995. – 243 с.
18. Неурядова преса : напрямки, адреси, телефони / упоряд. Довгич В., Журавський В. – К. : Поиск, 1991. – 56 с.
19. Соколовський В. П. Ідеологія і діяльність НРУ на сторінках “Східного часопису” в середині 90-х рр. / В. П. Соколовський, М. М. Яцюк // Народний рух України: місце в історії та політиці : матеріали V (позачергової) Всеукр. наук. конф., 14–15 верес. 2001 р., м. Одеса / Г. І. Гончарук (голова редкол.). – Одеса : Астропринт, 2001. – С. 152–157; Зінкевич Н. Я. “Український південь” – найстарший партійний тижневик України / Н. Я. Зінкевич // Народний рух України: місце в історії та політиці : матеріали VIII Всеукр. наук. конф., 25–26 трав. 2011 р., м. Одеса / Г. І. Гончарук (голова редкол.). – Одеса : Астропринт, 2011. – С. 136–143.
20. Три дні вересня вісімдесят дев'ятого : матеріали Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову / Михайло Горинь (голова ред. ради). – К., 2000. – 496 с.
21. Чорновіл В. М. Пульс української незалежності : Колонка редактора / В. М. Чорновіл, В. Скачко (упоряд.), Лесь Танюк (вступ. ст. та післям.). – К. : Либідь, 2000. – 624 с.
22. Шаповал Ю. Г. Історизм часопису “Волинь” (1941–1944; 1991–2009 рр.) / Ю. Г. Шаповал. – Л., 2010. – 208 с.

В статье рассмотрены меры В.Черновола по развитию пресово-информационной сети НРУ. Показано, как начинала создаваться руховская информационная служба, с какими проблемами не удалось справиться предыдущему руководству НРУ на момент прихода Черновола к сопредседа-

тельству Рухом. Подано особенности активизации деятельности В.Черноволом информационной службы, а впоследствии прессового бюро Рух-пресс, об образовании руховских газет и о влиянии и значении Рух-пресса для НРУ как политической партии.

Ключевые слова: В.Черновил, Народный рух Украины, Рух, пресса.

In the article the measures of V.Chornovil are considered on alteration of press-informative NRU network. It is exposed as NRU informative service began to be created; with what problems it was not succeeded to manage the previous guidance of NRU at the moment of V.Chornovil arrival to co-headed NRU. The features of activation the informative service activity are given, and afterwards the press bureau Rukh-press by Chornovil, about the NRU newspapers formation and about the Rukh-press influence and value for NRU as the political party.

Key words: V.Chornovil, Folk movement of Ukraine, Rukh, press.

УДК 94 (477): 329.055.4

ББК 63.3 (4 Укр) 63

Сергій Адамович

ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ В ПРОГРАМОВИХ ЗАСАДАХ І ДІЯЛЬНОСТІ ЛІВИХ ПАРТІЙ (1991–2010 рр.)

У статті проаналізовано програмові засади й діяльність Комуністичної партії України, Соціалістичної партії України та Прогресивної соціалістичної партії України в контексті проблеми державного устрою й місцевого самоврядування. Автор обґрунтовує, що осередям політичних програм і діяльності лівих партій у питаннях державного устрою було повернення до системи рад і послаблення президентської гілки влади.

Ключові слова: незалежність, соціалізм, комуністи, партія, унітарний державний устрій, друга державна мова, місцеве самоврядування.

У другій половині 80-х рр. ХХ ст. на ґрунті демократизації та гласності в Україні виникла ціла низка неформальних об'єднань, які заклали початок формування багатопартійності в країні. Їхня діяльність сприяла наповненню української державності реальним суверенітетом і становленню демократичного громадянського суспільства.

Дослідження діяльності українських політичних партій кінця 80-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. започатковано в публікаціях А.Білоуса, О.Бойка, Б.Вола, О.Гараня, С.Гелея, А.Камінського, О.Жерноклеєва, В.Литвина, О.Майбороди, Я.Малика. Проблема державного устрою та роль ідеї соборності в ідеології й діяльності українських партій знайшла відображення в працях В.Боровика, Б.Гдичинського, В.Ейсмонта, С.Телешуна, О.Шановської.

Окрему політичну позицію в процесі державного будівництва займали українські партії комуністичного й соціалістичного спрямування. У статті поставлено завдання – проаналізувати ставлення лівих політичних партій до проблеми державного устрою та розвитку місцевого самоврядування. У дослідженні обмежимось аналізом програмових засад і практичної діяльності Комуністичної партії України (КПУ), Соціалістичної партії України (СПУ) і Прогресивної соціалістичної партії України Н.Вітренко (ПСПУ), що спромоглися в різні історичні періоди отримати підтримку частини суспільства й стати парламентськими партіями.

Відзначимо, що позиція Компартії України, правонаступницею якої стала КПУ, щодо політичної лінії в питаннях національно-державного устрою УРСР була відображена в рекомендаційній записці ідеологічного відділу ЦК Компартії України “Про протидію сепаратистським тенденціям в республіці” від 29 березня 1991 р. У документі відзначалося, що унітарний устрій республіки найдоцільніший. Але, на думку комуністів, унітарність Української РСР не виключала можливості утворення в республіці національно-адміністративних формувань.